

УДК 346.3(477)

Вікторія Мілаш,*докт. юрид. наук, доцент,**професор кафедри господарського права**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПУБЛІЧНІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ДОГОВОРІ: ВИЯВ ДОГОВІРНОЇ СВОБОДИ ЧИ ЇЇ ДЕФОРМАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню феномену публічних застережень у контексті дії принципу свободи договору. Аналізується зміст застережень про заборону реекспорту, антидемпінгових, податкових, антикорупційних застережень та формулюються висновки щодо допустимості (недопустимості) їх включення до змісту господарських договорів.

Ключові слова: господарський договір, свобода договору, мета договору, публічні застереження, застереження про заборону реекспорту, антидемпінгове застереження, антикорупційне застереження, податкове застереження.

Постановка проблеми. Принцип свободи договору є однією з основних засад як господарського, так й інших галузей права, які містять у своєму правовому інструментарії договірну конструкцію. Сутність договірної свободи розкривається за допомогою різних форм її вияву, серед яких однією із найбільш значимих є право сторін на визначення змісту договору. Під час концептуального обґрунтування договору як правового засобу більшість науковців визнають його самостійну регулювальну функцію, що зближує його з нормативно-правовими актами, а договірне регулювання визначають як другий «щабель» регламентації договірних відносин. Самостійно визначені учасниками договірної трансакції умови є способом фіксації їхніх взаємних прав та обов'язків, що дозволяє узгодити та забезпечити реалізацію їхніх інтересів як ділових партнерів та нейтралізувати можливі ризики. Договірна форма господарської діяльності сама по собі є одним із засобів попередження та розподілу можливих під час виконання договірних зобов'язань ризиків, у зв'язку з чим більшість дослідників договірної проблематики серед найважливіших функцій договору виділяють саме захисну. При цьому посилюють реалізацію зазначеної функції особливі договірні умови, що отримали назву захисних застережень. Натепер набула поширення практика включення до змісту господарських договорів публічних застережень, що викликає правомірне питання: як кваліфікувати наявність цих умов у змісті господарського договору – як вияв договірної свободи чи, навпаки, як її деформацію, у тому числі зловживання нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед дослідників, які у своїх працях зверталися до проблематики свободи договору, слід відзначити М. І. Брагинського, О. А. Беляневич, В. В. Вітрянського, С. А. Денисова, А. Г. Карапетова, А. Н. Кучера, В. В. Луця, О. І. Савельєва та інших. Сутність та зміст принципу свободи договору провідними фахівцями з договірного права розкривається за допомогою її різних форм вияву, однією з яких є право сторін визначати умови укладеного між ними договору. Разом із тим проблематика публічних застережень як умов господарських договорів натепер не отримала наукового висвітлення.

Формування цілей. Метою статті є дослідження феномену публічних застережень у контексті дії принципу свободи договору та аналіз питань, пов'язаних із допустимістю їх включення до змісту господарських договорів.

Виклад основного матеріалу. На відміну від інших умов господарського договору, що регламентують права та обов'язки сторін у звичайних запланованих обставинах, захисні застереження захищають їхні комерційні інтереси шляхом розподілу можливих ризиків, зумовлених ймовірною зміною обставин, в яких повинно відбутися виконання договору, задля відновлення початкової зацікавленості обох сторін у такому виконанні.

Чинне законодавство не закріплює загального визначення зазначеної договірної умови, а тільки згадує про її окремі види у контексті вимог до змісту зовнішньоекономічного договору.

На доктринальному рівні захисне застереження визначено як умову комерційного, у тому числі зовнішньоекономічного, договору, що має особливу структурну побудову (гіпотезу, диспозицію, а іноді й санкцію), *головне функціональне призначення якої полягає у стабілізації договірної дисципліни та захисті комерційних інтересів сторін шляхом розподілу між ними можливих ризиків (об'єктивного характеру), та яка, відповідно, регламентує права та обов'язки сторін при настанні обставин, що відповідають певним кваліфікаційним ознакам, а насамперед закріплює домовленість сторін щодо модифікації окремих первісних умов договору або (у разі їх відсутності) їх первісного встановлення. За умовою договору, можливість модифікації якої вони передбачають:* (1) застереження, що стосуються ціни: валютно-цінові, мультивалютні, товарно-цінові, валютно-товарні (адаптаційно-цінові застереження), а також застереження про більш вигідну купівлю та про більш вигідний продаж; (2) застереження, що стосуються відповідальності (несення відповідальності, звільнення від неї або зміни в її характері): застереження про форс-мажор, застереження про ускладнюючі обставини, а також застереження про спеціальні ризики; (3) застереження, що стосуються кількості товару, – застереження про можливість відступу від зазначеної у договорі кількості товару; застереження, що стосуються якості товару, – застереження про допустиме відхилення в якості товару (відхилення від якості можливе лише в її техніко-економічному розумінні за умови випадкового псування товару та втрати внаслідок цього певних властивостей товару) [1, с. 51, 64-67].

Зміст захисного застереження містить узгоджений між сторонами механізм перегляду певних початкових умов або вже оновлений їх варіант, а також положення щодо строків та форми повідомлення однією зі сторін іншій про настання певних обставин з урахуванням специфіки (особливостей) укладеного між ними договору. Відновлення початкової заінтересованості сторін у виконанні договору завдяки дії захисного застереження фактично трансформується у захист їхніх приватних інтересів. Водночас вітчизняне законодавство передбачає можливість включення до змісту господарських договорів так званих публічних захисних застережень. Практику включення останніх до змісту зовнішньоекономічного договору було започатковано на законодавчому рівні ще у 90-х роках ХХ століття, коли суб'єктам підприємницької діяльності України під час укладання зовнішньоеко-

номічних договорів (контрактів) було рекомендовано застосовувати типові форми захисних застережень згідно з додатком № 2 до Постанови КМУ та НБУ «Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми щодо зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що передбачають розрахунки в іноземній валюті», де серед інших застережень виокремлено антидемпінгове застереження та застереження про реекспорт. Так, згідно з *антидемпінговим застереженням* покупець бере на себе повну відповідальність за додержання антидемпінгових норм, правил і процедур на своєму національному ринку та ринках подальшої реалізації предмета договору (контракту), зобов'язується не здійснювати операції на цих ринках за цінами, які є демпінговими згідно із законодавством та міжнародними договорами відповідної держави, і бути єдиним відповідачем з усіх можливих антидемпінгових позовів і претензій та сплатити у повному обсязі мито, збори та інші стягнення, що накладаються на товар, який є предметом цього договору (контракту), згідно з антидемпінговим законодавством країни ввезення [2, Ст. 243]. Проте як додержання антидемпінгових норм, правил і процедур не може становити зміст договірних зобов'язань сторін, так і відповідальність за їх порушення не є договірною. Здійснення демпінгового імпорту (ввезення на митну територію країни імпорту товару за ціною, нижчою від порівняльної ціни на подібний товар у країні експорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробникові подібного товару) є проявом недобросовісної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а застосування антидемпінгових заходів за це порушення – одним із видів адміністративно-господарських санкцій. За ст. 244 ГК України у разі здійснення окремими учасниками господарських відносин зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної з одержанням незаконної переваги на ринку України (зокрема, здійснення демпінгового імпорту), що завдало шкоди економіці України або спричинило загрозу виникнення такої шкоди, до цих учасників відносин можуть бути застосовані антидемпінгові заходи відповідно до закону [3, Ст. 144]. З метою встановлення наявності та впливу демпінгу проводиться антидемпінгове розслідування, у процесі якого встановлюється наявність та розмір шкоди, що заподіюється національному товаровиробнику. Порядок проведення антидемпінгового розслідування та особливості застосування попередніх та остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту товарів, які ввозяться на митну територію

України, визначає ЗУ «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [4, Ст. 65]. Варто також звернути увагу на положення частини 4 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що вимагають урахування національних інтересів під час прийняття рішень про застосування антидемпінгових заходів. Так, зокрема, антидемпінгові заходи не можуть бути застосовані Стороною Угоди про асоціацію у разі, коли на підставі інформації, яка була отримана в ході розслідування, можна чітко зробити висновок, що застосування таких заходів не відповідатиме національним інтересам. Висновок щодо відповідності національним інтересам необхідно робити з урахуванням усіх різноманітних інтересів у цілому, зокрема інтересів національної промисловості, користувачів, споживачів та імпортерів у тому обсязі, в якому вони забезпечили надання відповідної інформації органам, що проводять розслідування [5, Ст. 2125]. З урахуванням зазначеного виникає питання як про правові наслідки невиконання взятих на себе покупцем за антидемпінговим застереженням зобов'язань щодо додержання антидемпінгових норм, правил і процедур на своєму національному ринку та ринках подальшої реалізації предмета договору (контракту), так і про природу повної відповідальності за їх невиконання.

Так само спричиняє дискусію й *застереження про реекспорт*, за яким сторони зовнішньоекономічного договору погоджуються, що покупець не буде здійснювати реекспорт товару, який є предметом цього договору (контракту), на відповідні ринки без попередньої письмової згоди продавця [2, Ст. 243]. У цьому разі також постає питання про значення самої домовленості сторін стосовно отримання від продавця товару попередньої згоди щодо його реекспорту та можливих наслідків порушення такої домовленості.

Для початку звернімося до самого поняття «реекспорт», під яким слід розуміти продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України, за умови що такі товари не використовувались на території України з комерційною метою, та на момент вивезення за межі України перебувають у такому самому стані, як на момент їх ввезення. Спеціальне законодавство про зовнішньоекономічну діяльність, міжнародні двосторонні угоди про вільну торгівлю або спеціальні угоди про реекспорт товарів тощо не забороняють реекспорт у цілому (заборону встановлено тільки у деяких випадках), а вводять обмеження щодо реекспорту окремих товарів у вигляді

його обов'язкового санкціонування. Сам перелік товарів, реекспорт яких до третіх країн може здійснюватися тільки з письмової згоди і на умовах, що визначаються уповноваженою установою країни походження цих товарів, визначається у додатках (або окремих списках) до міжнародних угод, якими встановлено його обов'язкове санкціонування. Дозволи на реекспорт товарів походженням з України, що здійснюється з території інших країн відповідно до міжнародних договорів України, видається Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку), а умови переміщення товарів у режимі реекспорту встановлені Митним кодексом України.

Як бачимо, обмеження реекспорту окремих товарів по обсягах та номенклатурі визначається міжнародними, а не зовнішньоекономічними договорами. При цьому несанкціонованим вважається реекспорт товару, стосовно якого Сторона міжнародного договору, що є країною походження цього товару, встановлює або зберігає мито щодо експорту до третіх країн, здійснення без належно оформленого письмового дозволу уповноваженого органу країни походження товарів, а не здійснення реекспорту означених товарів без попередньої згоди продавця. Якщо ж реекспорт певних видів товарів здійснюється у вільному порядку (за відсутності нормативних вимог щодо його попереднього санкціонування), наявність або відсутність попередньої згоди на здійснення реекспорту з боку продавця як сторони зовнішньоекономічного договору не змінює правомірний характер самої договірної трансакції та не створює підстав для кваліфікації договірних зобов'язань як таких, що неналежно виконані, та подальшого застосування заходів договірної відповідальності. Встановлення дозвільного порядку здійснення реекспорту окремих видів товару є засобом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме отримання письмового дозволу на здійснення реекспорту цих товарів від уповноваженої установи країни їх походження є режимною вимогою, невиконання якої тягне за собою недоговірну (позадоговірну) відповідальність. Однією з умов надання письмового дозволу на реекспорт товарів українського походження згідно з переліком товарів, затвердженим Мінекономрозвитку, є обов'язкове відшкодування іноземним суб'єктом господарської діяльності Україні, як країні походження товару, суми вивізного (експортного) мита, яку відповідно до чинного законодавства України належить сплатити до Державного бюджету

України за умови наявності у чинному міжнародному договорі зазначеної правової норми щодо відшкодування. У разі несанкціонованого реекспорту країна походження товарів може вимагати компенсації завданої шкоди і застосувати адміністративно-господарські санкції, які не є заходами договірної відповідальності.

«Новелою» сучасного господарського обороту є включення до змісту господарських договорів так званих антикорупційних та податкових застережень.

Частина 2 ст. 62 ЗУ «Про запобігання корупції» встановлює обов'язок затвердження антикорупційної програми (комплексу правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи) для державних, комунальних підприємств, господарських товариств (у яких державна або комунальна частка перевищує 50 %), де середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує 70 мільйонів гривень; а також для юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до ЗУ «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень. Для інших суб'єктів господарювання затвердження такої програми має добровільний характер. У вищезазначених юридичних особах для реалізації антикорупційної програми призначається особа, відповідальна за її реалізацію (далі – Уповноважений). При цьому передбачається, що *положення щодо обов'язковості дотримання антикорупційної програми можуть включатися до договорів, які укладаються юридичною особою* [6, Ст. 2056]. Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції затверджено Типову антикорупційну програму юридичної особи (далі – Типова програма), на ґрунті положень якої керівники юридичних осіб своїм рішенням (наказом) повинні затверджувати власні антикорупційні програми після їх обговорення з працівниками і посадовими особами цих юридичних осіб. У преамбулі Типової програми йдеться про застосування юридичною особою її антикорупційної програми, незважаючи на те, що вона є актом локального регулювання, до її відносин із діловими партнерами. Більше того, останні повинні обиратися згідно з критеріями, які базуються на прозорості діяльності, конкурентності, якості товарів, робіт і послуг та надійності, а самі процедури відбору

ділових партнерів для різних сфер діяльності юридичної особи має розробляти Уповноважений та затверджувати керівник. *Уповноважений також повинен проводити антикорупційну перевірку наявних або потенційних ділових партнерів юридичної особи з метою оцінки наявності корупційних ризиків та розробляти Примірні форми антикорупційних застережень з урахуванням сфер діяльності юридичної особи* [7, Ст. 2056]. Отже, виникає правомірне питання щодо виду контролю, у межах якого суб'єкт господарювання може здійснювати антикорупційні перевірки своїх потенційних ділових партнерів. Зазначений контроль не є ані державним контролем у сфері господарської діяльності, ані внутрішньогосподарським (внутрішньокорпоративним) контролем. Не йдеться у цьому разі й про делегування повноважень спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (прокуратури, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції) в частині здійснення антикорупційного контролю (виявлення та попередження корупційних правопорушень) відповідним юридичним особам.

Сьогодні в господарській договірній практиці дедалі частіше до змісту господарських договорів, суб'єктний склад яких представлено платниками податку на додану вартість (далі – ПДВ), включають договірні умови, що забезпечують покупця товару/послуги від податкового ризику та отримали назву *податкових застережень*.

Відповідно до норм податкового законодавства перешкодою для визнання податкового кредиту є відсутність належним чином оформлених підтверджуючих документів. Так, за п. 198.6 ст. 198 ПК України не належать до податкового кредиту суми податку, сплаченого (нарахованого) у зв'язку з придбанням товарів/послуг, не підтверджені зареєстрованими в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН) податковими накладними/розрахунками, митними деклараціями, іншими документами, передбаченими пунктом 201.11 статті 201 цього Кодексу. Згідно з п. 201.1. ст. 201 ПК України платник податку на дату виникнення податкових зобов'язань зобов'язаний скласти податкову накладну в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації у порядку, визначеному законодавством, електронного підпису уповноваженої платником особи та зареєструвати її в ЄРПН у встановлений ПК України термін. У свою чергу, датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг, згідно зі

ст. 187 ПК України, вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше: а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку; б) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку [8, Ст. 112]. До змісту господарського договору за участю платників ПДВ зазвичай включають один із двох варіантів формулювань податкових застережень. Так, згідно з податковим застереженням у разі порушення постачальником (виконавцем) правил оформлення і реєстрації ЄРПН податкових накладних і розрахунків коригувань до них, передбачених нормами ст. 201 ПК України, у результаті чого покупець втрачає право на формування податкового кредиту за такими податковими накладними і розрахунками коригувань згідно зі ст. 198.6 ПК України, постачальник (виконавець) несе відповідальність у розмірі суми ПДВ такої операції. Інакше кажучи, перше формулювання податкового застереження вимагає сплати постачальником покупцеві штрафу у розмірі 100 % суми ПДВ по кожній незареєстрованій податковій накладній (у разі прострочення реєстрації податкової накладної в ЄРПН). Згідно з другим варіантом *податкового застереження* у разі застосування до покупця контролюючими органами ДФС штрафних санкцій у зв'язку з відхиленням та/або не зарахуванням податкового кредиту по податковій накладній, наданій покупцю та незареєстрованій постачальником на сайті контролюючого органу ДФС, та/або неподання постачальником декларацій у контролюючі органи та/або несвоєчасне коригування ним податкової накладної такий постачальник зобов'язаний компенсувати покупцю у встановлений ним строк завдані збитки. У цьому варіанті формулювання податкового застереження зазвичай передбачається право покупця (замовника) на утримання вищезазначеної суми збитків з оплати за поставлений товар/послугу. На перший погляд, наявність у

змісті господарських договорів податкових застережень є проявом договірної свободи, оскільки йдеться про договірну умову, спрямовану на забезпечення покупця товару/послуги від ризику невизнання контролюючими органами права на податковий кредит (суму, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання за звітний період). Однак такий висновок видається доволі сумнівним з огляду на саму природу як обов'язків, встановлених цією договірною умовою, так і санкцій за їх неналежне виконання.

Податкова накладна, складена та зареєстрована в ЄРПН платником податку, який здійснює операції з постачання товарів/послуг, є для покупця таких товарів/послуг підставою для нарахування сум податку, що належать до податкового кредиту. *Зобов'язання платника ПДВ щодо сплати у порядку та у строки, визначені податковим законодавством України, до державного бюджету ПДВ є за своєю природою податковим зобов'язанням.* Відповідно до п. 201.10 ст. 210 ПК України, здійснюючи операції з постачання товарів/послуг, платник податку (продавець товарів/послуг) зобов'язаний в установлені терміни скласти податкову накладну, зареєструвати її в ЄРПН та надати покупцю за його вимогою. *Граничні строки реєстрації податкових накладних (ПН) та/або розрахунків коригування до податкових накладних у ЄРПН визначені п. 201.10 ст. 201 ПК України, а відповідальність за їх порушення у вигляді застосування штрафних санкцій, розмір яких є диференційованим та залежить від тривалості їх порушення, встановлено ст. 120-1 ПК України (10 % суми податку на додану вартість у разі порушення строку реєстрації ПН до 15 календарних днів; 20 % – у разі порушення від 16 до 30 календарних днів; 30 % – у разі порушення від 31 до 60 календарних днів; 40 % – у разі порушення від 61 до 365 календарних днів; 50 % – у разі порушення на 366 і більше календарних днів) [8, Ст. 112]. При цьому податкове законодавство не передбачає можливості договірною регулювання відповідальності за порушення податкових зобов'язань або перекладення такої відповідальності на інших осіб, у тому числі контрагента за договором.*

Застосування податкових штрафних санкцій за неналежне виконання податкових зобов'язань (податкові порушення) не може ґрунтуватися на договірних (координаційних) засадах, що зумовлено публічно-правовою природою самих податкових правовідносин. При цьому у жодному разі не можна ототожнювати податкові штрафні санкції та господарські штрафні санкції

ції, оскільки йдеться про різні види відповідальності (податкову та господарську), кожна з яких має свої підстави застосування та особливості реалізації.

Згідно зі ст. 230 ГК України штрафні санкції, як один із різновидів господарських санкцій, застосовуються у вигляді грошової суми, яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання [3, ст. 144]. При цьому, по-перше, порушення стороною господарського договору правил ведення податкового обліку господарських операцій, зобов'язань зі сплати податків не є невиконанням або неналежним виконанням господарсько-договірних зобов'язань; по-друге, збитки, про відшкодування яких йдеться у податковому застереженні, фактично є позадоговірною шкодою, спричиненою покупцю товару (платнику ПДВ) невиконанням продавцем такого товару (платником ПДВ) обов'язку в установлені терміни скласти податкову накладну, здійснити її реєстрацію в ЄРПН та надати покупцю за його вимогою.

Як свідчить договірна практика, до змісту *податкових застережень* також включається обов'язок постачальника (виконавця) у разі анулювання свідоцтва платника податку на додану вартість протягом декількох робочих днів повідомити про це покупця (замовника) та в разі надання ним за цей період податкових накладних відкликати їх та виправити видаткову накладну із зазначенням ціни товару без ПДВ. Крім того, у змісті господарських договорів трапляються податкові застереження, формулювання яких подібне до оперативно-господарських санкцій. Приміром, відповідно до цих застережень у разі надання постачальником неправильно складеної чи неправильно заповненої податкової накладної покупець має право затримати оплату за товар до моменту виправлення податкової накладної. Разом із тим оперативно-господарські санкції є встановленими господарським договором заходами оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень господарського зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання. Проте ані складення та реєстрація податкових накладних в ЄРПН в установленні податковим законодавством терміни, ані надання цих накладних покупцю за його вимогою не утворюють зміст господарського зобов'язання. У разі порушення продавцем товарів/послуг гранич-

них термінів реєстрації в ЄРПН податкової накладної (тобто податкових обов'язків) покупець таких товарів/послуг має право додати до декларації за звітний податковий період до контролюючих органів ДФС скаргу на такого продавця згідно з чинним законодавством.

Висновки

На основі проведеного вище аналізу сформульовано такі висновки:

Гнучкість договірної конструкції в господарському праві полягає у її здатності швидко реагувати на нові вимоги господарського обороту та має вияв у наданій сторонам свободі включення до змісту договору самостійно сформульованих ними умов. Однак означена гнучкість має певні межі, які окреслюються насамперед договірною метою та вихід за які може призвести до «спотворення» самої договірної конструкції, перетворення її на «симбіоз» різнопланових засобів, спрямованих на досягнення різних цілей. Метою господарського договору є результат, на досягнення якого спрямовано реалізацію суб'єктивних прав та обов'язків сторін, що становлять зміст господарсько-договірних зобов'язань. Проте ані антидемпінгові та податкові застереження, ані застереження про реекспорт та антикорупційні застереження безпосередньо не пов'язані з метою та предметом господарських договорів. Вбачається, що наявність у змісті господарських договорів такого роду публічних застережень є не виявом договірної свободи, а навпаки, її деформацією. Договірні умови повинні регламентувати та/або коригувати права та обов'язки сторін, що становлять зміст господарських зобов'язань, підставою виникнення яких є договір. Натомість, завдяки публічним застереженням, у сторін договору «виникають» позадоговірні права та обов'язки, порушення яких не свідчить про неналежне виконання договірних зобов'язань, що унеможливує застосування заходів договірної відповідальності за порушення приписів, що містять ці застереження.

Список використаних джерел:

1. Мілаш В. С. Захисні застереження в зовнішньоекономічному договорі / В. С. Мілаш. – Полтава: АСМІ, 2004. – 180 с.
2. Додаток 2 до Постанови КМУ та НБУ «Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми щодо зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що передбачають розрахунки в іноземній валюті» від 21 червня 1995 р. № 444 // Зб. Постанов Уряду України. – 1995. – № 9. – Ст. 243.

3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

4. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22 грудня 1998 р. № 330-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 9-10. – Ст. 65.

5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Том 1. – Ст. 2125. – С. 83.

6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

7. Типова антикорупційна програма юридичної особи, затверджена Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 2.03.2017 № 75 // Офіційний вісник України 2017. – № 22. – Ст. 645. – С. 471.

8. Податковий кодекс : Закон України від 2.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Статья посвящена исследованию феномена публичных оговорок в контексте действия принципа свободы договора. Анализируется содержание оговорок о запрете реэкспорта, антидемпинговых, налоговых, антикоррупционных оговорок, и формулируются выводы о допустимости (недопустимости) их включения в содержание хозяйственных договоров.

Ключевые слова: хозяйственный договор, свобода договора, цель договора, публичные оговорки, оговорка о запрете реэкспорта, антидемпинговая оговорка, антикоррупционная оговорка, налоговая оговорка.

The article is devoted to the study of the phenomenon of public disclaimers in the context of the principle of freedom of contract. The content of reservations on the prohibition of re-export, anti-dumping, tax, anti-corruption clauses are analyzed, and conclusions are drawn regarding the expediency (inexpediency) of their inclusion in the content of economic contracts.

Key words: economic agreement, freedom of contract, purpose of the contract, public disclaimer, reservation on the prohibition of re-export, antidumping clause, anticorruption notice, tax caution.

